

Казлоў Максім

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт фізічнай культуры, Мінск,
Беларусь*

**РЭВАЛЮЦЫЯ СЁННЯ. ФІЛАСОФСКАЕ АСЭНСАВАННЕ
ФЕНОМЕНА - УТОПІЯ ЦІ РЭАЛЬНАСЦЬ, ТРАГЕДЫЯ ЦІ
НАДЗЕЯ**

У дадзенай працы закранаецца праблема рэвалюцыі як сацыяльнай з'явы, якая не мае межаў у часе. Спектр праблем, якія разглядаюцца ў дадзеным выпадку, сканцэнтраваныя ў рамках канцэпта ўлады, ведаў, утопіі, экзістэнцыі і іх узаемадзеянне паасобку і разам на рэвалюцыю ці ўплыў самой рэвалюцыі на гэтыя канцэпты. У працы дадзена спроба інтэрпрэтацыі рэвалюцыі ў іншых вымярэннях, паколькі і ў навуковым, і ў звычайным дыскурсе няма ўстойлівага тлумачэння гэтага паняцця.

Ключавыя словы: рэвалюцыя, бунт, ўтопія, канцэпт, улада, СССР.

Сёння, у год, калі адзначаецца юбілей В. І. Леніна да яго асобы зноў звернутыя погляды навукоўцаў і грамадства ў цэлым. Можна сказаць, мы назіраем адраджэнне інтарэсаў да Леніна. Як дакладна адзначае С. Жыжэк: «вяртанне да Леніна – гэта спроба пошуку ўнікальнага моманту ... Яго мэтай павінна быць не настальгічнае ўзнаўленне «старой добрай рэвалюцыйнай пары» ... але паўтор у цяперашніх сусветных умовах ленініскага жэсту ініцыяцыі такога палітычнага праекту ... які бясстрашна выступаў бы ад імя праўды і ўмешваўся б у цяперашнюю глабальную сітуацыю з пункту гледжання прыгнечанай ісціны» [26]. Аднак, не сам Ленін знаходзіцца ў цэнтры ўвагі і ў нашы дні пра яго сказана дастаткова. У дадзеным выпадку нас цікавіць рэвалюцыя як канцэпт, якая не страціла актуальнасці і працягвае існаваць і заяўляць пра сябе ў розных кутках свету. Менавіта рэвалю-

цыя з'яўляецца і з'яўлялася той *пераменнай*, якая хвалюе і хвалявала навукоўцаў, уладу і ўсіх людзей [10, с. 17].

Таму асноўная задача дадзенай працы складаецца не ў выбудованні факталагічнага і праўдзівага (калі гэта ўвогуле магчыма) дыскурсу аб рэвалюцыі [10, с. 18-25], напрыклад, Кастрычніцкай ці іншай, але з'яўляецца спробай асэнсаваць паняцце рэвалюцыі наогул праз розныя, часам супярэчлівыя пазіцыі, у тым ліку і каштоўнаснае разуменне самога аб'екта і традыцыі, якія замацаваліся ў сацыяльным асяроддзі і перадаліся яму. Каб апісаць канцэпт рэвалюцыі, трэба зразумець, што яе вытокі знаходзяцца значна глыбей, чым прынята лічыць, і пры першым поглядзе трэба адправіцца ў глыбіню стагоддзяў [4], дзе можна сустрэцца і з уладай, якая раскрывае сябе праз чалавечыя інстынкты, гвалт [2, с. 41], і філасофскімі праблемамі быцця, і пытаннямі экзістэнцыі, і эканамічнымі праблемамі або ўтопіяй [22]. Як дакладна заўважыў Міронаў Б. Н.: «вывучэнне рускай, як і любой іншай рэвалюцыі, адбываецца на трох узроўнях. Макраўзровень - аналіз умоў або перадумаў рэвалюцыі – іх часам называюць таксама глыбіннымі чыннікамі. Мезаўзровень – аналіз фактараў і прычын, непасрэдна якія спараджаюць рэвалюцыю. Нарэшце, мікраўзровень (яго часам называюць падзейна) – канкрэтна-гістарычны аналіз усёй масы фактаў і абставінаў, якія тычацца рэвалюцыі» [16, с. 563]. У канчатковым выніку чым далей паглыбляешся ў факты і чыннікі, тым больш ўсвядоміш усю складанасць праблем, якія ўзнікаюць перад спробай зразумець гэтую з'яву, дзе перад даследчыкам ёсць толькі набор (арсенал) розных фрагментаў, якія канструююцца, але ніколі не збіраліся ў адно цэлае [17, с. 34-35]. Як заўважыў Іан Шапіра, марксісцкія ідэі павінны былі рэалізавацца ў развітых краінах Захаду, але на практыцы ідэі Маркса, зведалі метамарфозы, рэалізаваліся ў паўперыферыі або перыферыі. Гэта было добрай ілюстрацыяй таго, што інтэлектуалы не могуць прадбачыць ці стварыць тыя ўмовы, якія яны вызначаюць у якасці сваіх канструктаў [24]. Аднак, у кожную рэвалюцыю закладзены філасофскія ідэі, якія адсылаюць у антычнасць, і якія разам з іншымі фактарамі, напрыклад, эканамічнымі, нараджаюць рэвалюцыю. Аднак, як дакладна заўважыла Х. Арэнт, канцэпт рэвалюцыі з яго рэвалюцыйным духам і рэвалюцыянерам з'яўляецца ў XVII-XVIII стст. таму што паўстанні былі заўсёды, больш за тое «... паўстанні былі толькі супрацівам (у тым сэнсе, што кіруючыя былі дрэннымі кіраўнікамі і трэба было замяніць іх лепшымі), а не рэвалюцыяй, таму што рэвалюцыя гэты спосаб праўлення хоча ліквідаваць» [1, с. 57-58].

Такім чынам, само слова рэвалюцыя як у навуковым, так і ў жыццёвым ўжыванні паўстае ў выглядзе супрацьлеглага, нават палярнага разумення гэтай з'явы. Што мы можам пад ім разумець? Можа гэта дзяржаўны пераварот, змена рэжыму, эканамічны крызіс? Кожная сістэма думкі (ідэалогія) дае свае адказы. Яна паглынутая палітычным і палітычнае яго канструюе. Напрыклад, у 1917 годзе ў яе ўкладалі іншы сэнс, чым сёння. Як дакладна прымеціў Э. Гідэнс: «тэрмін рэвалюцыя ў яго сучасным сэнсе стаў ужывацца ў той жа самы час, што і тэрмін дэмакратыя» [9, с. 567].

Літаральна яшчэ ўчора мы адзначылі стагоддзе, якое прайшло пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі і падзей паўвекавой даўнасці (студэнцкіх дэманстрацый у Парыжы і Пражскай вясны і інш.). Хоць з гістарычнага пункту гледжання гэта крупінка ў часе, але варта падкрэсліць, што, так ці інакш, гэтыя падзеі са сваімі героямі, сярод якіх і быў Ленін, стварылі часовы кантынуум, які канструюецца сёння з аглядкай на тыя самыя падзеі. Увогуле можна сказаць, што кастрычніцкія падзеі сталі для нас, у сваім родзе, культурным кодам. Але культурны код для розных краін, якія ўваходзілі ў склад СССР, мае свае тлумачэнні, сваю ідэнтычнасць і сваю сістэму ідэй. Дзе, напрыклад, у адной з трактовак для Рэспублікі Беларусь гэтая рэвалюцыя ёсць пачатак уласнай ідэнтычнасці і дзяржаўнасці [12,21]. Або зусім іншае разуменьне гэтай падзеі для Расійскай Федэрацыі, у якім гэтая рэвалюцыя з'яўляецца ідэалагічнай, ментальнай і нявырашанай праблемай. Узнікае пытанне – прымаць яе ў якасці «рэвалюцыі» або «дзяржаўнага перавароту» і, адпаведна, шукаць, зыходзячы з гэтых умоў, сваю новую ідэнтычнасць. Дзе могуць, у залежнасці ад выбарных палюсоў, праявіцца канцэпты новай «Расійскай імперыі» або адроджанага «СССР»?

Сама рэвалюцыя змяшчалася ў рамкі розных дыскурсаў, ствараючы ў іх канцэпцыі «двух рэвалюцый» або «адзінай рэвалюцыі». Аднак, заўсёды былі і выдатныя погляды, якія паказвалі на тое, што гэта была канцэпцыя «большавіцкай контррэвалюцыі». Пры гэтым у самой сваёй трактоўцы заключаліся дзве сістэмы ідэй, дзе, з аднаго боку – гэта трагедыя, ад якой бяжыць чалавек, з другога – гэта надзея на лепшы свет, у якім заўсёды марыць жыць індывід. *Утанічная сіла рэвалюцыі ігнаруецца рацыянальным бокам, у ёй не можа быць месца рэвалюцыі, якая павінна прывесці да утопіі* [5, 7, 22, 25]. Так як рацыяналізм не прызнае утопіі, яна не можа падвергнуцца рацыянальнаму разуменню [14, 15]. Больш за тое, сёння мы з'яўляемся сведкамі феномену «перманентных рэвалюцый», звязаных з развіццём сацыяльных сетак. Гэтая тэндэнцыя «новых рэвалюцый без гвалту»,

якія, па ўсёй бачнасці, пераходзяць у сферу віртуальнасці і там фрагментыруюцца на мноства івентаў, гатовых у любы момант вярнуцца ў рэальны свет. *Паўстае пытанне – сучасныя рэвалюцыі без гвалту, заснаваныя на сучасных тэхналогіях, ці з'яўляюцца яны трэндам ці гэта толькі часовая тэндэнцыя?* За апошнія дваццаць з лішнім гадоў пасля спынення існавання СССР, можна было назіраць розныя, часам супрацьпастаўленыя падзеі, такія як «Рэвалюцыя ружаў», «Аранжавая рэвалюцыя», «Цюльпанавая рэвалюцыя» [8]. Калі для інтэлектуала адпраўнымі кропкамі для разумення рэвалюцыі, у тым ліку вышэй пералічаных, эталонам былі Французская і Кастрычніцкая рэвалюцыі, то цяпер нельга сказаць, што яны з'яўляюцца універсальнымі. Аднак, разуменне любой падзеі, уключанай і навуковую рэфлексію, патрабуе, па сутнасці, прысутнасці ў тых самых падзеях, у якіх адбылася сама гэтая рэвалюцыя [6]. Прыкладам гэтаму могуць службыць «аксамітная» рэвалюцыя і «арабская вясна», якія праходзілі ў іншых соцыумах і культурах, дзе па-іншаму трактаваліся падзеі, дзе для чэха адпраўной кропкай і яго праўдай, ісцінай службыў 1968 год, а для лівійца ўнутраная варожасць паміж кланамі за ўладу, якая доўжыцца на працягу ўсяго яго жыцця. Іншымі словамі, зразумець рэвалюцыю можна тады, калі ты сам з'яўляешся яе удзельнікам і няважна прымаеш ты ў ёй удзел або застаешся староннім назіральнікам. Гэты выбар, каштоўнасая пазіцыя ці, дакладней, ідэалагічная ўстаноўка, паказвае на адзін важны момант, які кажа, што рэвалюцыя шукае апраўдання ў гісторыі і там жа знаходзіць адпраўную кропку і асноўных сваіх персанажаў для рэалізацыі пастаўленых задач. Гэта дакладна заўважыў у сваёй працы «Сацыялогія рэвалюцыі» Піцірым Сарокін, у увядзенні да якой ён напісаў, што «на працягу пяці гадоў аўтар дадзенай работы жыў у стыхіі Вялікай Рускай Рэвалюцыі. Пяць гадоў ён з дня ў дзень назіраў яе. Вынікам гэтага назірання і вывучэння і з'явілася дадзеная праца» [19, с. 26].

Фэномэн рэвалюцыі застаецца ў палітычным вымярэнні, у палітычнай навуцы і палітычнай філасофіі на цэнтральным месцы. Па словах Х. Арэнт: «... вайна і рэвалюцыя дагэтуль складаюць дзве цэнтральныя тэмы палітычнага жыцця XX стагоддзя. У палітычнай сітуацыі нашага часу, багата пагрозай татальнага вынішчэння ў вайне і разам з тым не дае загаснуць надзеі на эмансипацыю чалавецтва шляхам рэвалюцыі ... » [3, с. 5]. Згаджаючыся з Х. Арэнт, можна толькі дадаць, як мы бачым стагоддзя XXI. Варта дапоўніць, што галоўная негатыўная рыса рэвалюцыі (вядома, не ўсіх) на якую звярнула ўвагу Ханна Арэнд – гэта наступныя гвалт і войны, якія рэвалюцыянеры апраўдваюць, лічачы іх як сродак дасягнення пастаўленых мэтаў. А

мэты могуць быць розныя – ад пабудовы нацыянальнай дзяржавы, да захопу ўлады пад выглядам барацьбы за лепшы свет. Але што ёсць рэвалюцыя і чаму да яе звяртаюцца? Чаму ў ёй існуюць два вымярэнні і чаму спачатку, група выступае за рэвалюцыю, якая не валодае уладай і атрымліваючы яе, дзякуючы самой рэвалюцыі, затым кляймоць яе і любымі спосабамі імкнецца не дапусціць гэтай з'явы, хоць само гэта дзеянне лічыцца прагрэсіўным крокам? Але разам з тым, менавіта ёй, ўлада і абавязаная сваёй сентэнцыяй. У канчатковым рахунку ўзнікае парадокс – *новая ўлада ўзводзіць рэвалюцыю ў ранг адпраўной кропкі ўласнага існавання, у якой яна будзе і застанецца пачаткам самой гэтай улады і яе магчымым канцом*. Гэта адзін з варыянтаў разумення рэвалюцыі, якая залежыць і ад каштоўнаснай пазіцыі суб'екта, і яго часовага адрэзка соцыума, у якім ён існуе. Выдатна разумеючы, што ў канчатковым рахунку трэба выбіраць бок, да якога варта далучыцца, дзе для адных – гэта перамога, для іншых – параза. Гэта добра ілюструе адзін з яе герояў – Леў Троцкі – створаны і выгнаны самой рэвалюцыяй, якая ўступіла ў фазу барацьбы за ўладу [7]. Праўдзівасць, нават банальнасць ўсяго гэтага, можа і, напэўна, заключаецца ў барацьбе групавак за ўладу і рэсурсы, дзе яны прыкрываюцца лозунгамі. Аднак, меркаваць так не варта таму, што рэвалюцыя спараджае і спарадзіла спецыфічных людзей, адданных толькі ёй. Гэта добра відаць на прыкладзе Максіміліяна Рабесп'ера, паслядоўнасць якога ў адстойванні сваіх прынцыпаў зрабіла яму мянушку «непадкупнасці» (L'Incorruptible), якое аднак не выратавала яго ад самой рэвалюцыі, апосталам якой ён стаў [2, с. 76]. «Максіміліян, я чакаю цябе, ты пойдзеш за мной!» – было сказана Дантонам, якога везлі на пакаранне, і праз час сам непадкупны будзе пакараны смерцю. П'ер Верньо на судзе бліскуча перадаў механіку рэвалюцыі ў наступным выказванні: «Рэвалюцыя, як Сатурн, пажырае сваіх дзяцей».

Сёння вельмі цяжка зразумець, дзе ў гісторыі чалавецтва пачынаецца гэты феномен і што можа лічыцца рэвалюцыяй. Магчыма, у чалавеку існуе ўнутранае супрацьстаянне, барацьба, напрыклад, як меркаваў Э. Фром: «на працягу стагоддзяў каралі, святары, феодалы, прамыслоўцы і бацькі настойвалі на тым, што паслухмянасць – дабрачыннасць, а непакорлівасць – грэх. Каб паказаць іншую кропку гледжання, супрацьпаставім гэтай пазіцыі наступнае сцвярджэнне: чалавечая гісторыя пачалася з акта непадпарадкавання ... Калі верыць габрэйскім і грэцкім міфам, пачатак гісторыі чалавецтва паклала непаслушэнства...» [23, с. 30]. Але непадпарадкаванне чаму? Уладзе, самому сабе, іншаму або групе? Можа гэта проста бунт супраць устояных парадкаў, якія не адказваюць запытам дня сённяшняга ці жаданне

навязаць свае парадкі сілай? Тут ізноў узнікаюць пытанні каштоўнасцяў – дзеля чаго і за што патрабуецца непаслушэнства, непадпарадкаванне і чаму гэта прыводзіць да рэвалюцыі? Кажучы пра бунт навогул, А. Камю перадаў дакладна сутнасць гэтай з'явы, ён пісаў: «Што ж уяўляе сабой «чалавек, які бунтуе»? Гэта чалавек, які казаў «не». Але, адмаўляючы, ён не адракаецца: гэта чалавек, ужо першым сваім дзеяннем які казаў «так». Раб, усё жыццё падпарадкавалася панскім распараджэнням, нечакана лічыць апошні з іх непрымальным. Які ж змест яго «не»?» [11, с. 127]. *Як наказвае гісторыя, на меншай меры ў еўрапейскай прасторы, рэвалюцыя – гэта заўсёды барацьба і рух да мэты, якія застаюцца ў будучыні, пераходзячы ў ўтонію, якую рэвалюцыя не ў стане ўвасобіць.* Аднак, гэта дыялектычнай рух, філасофская схема, якая пераходзячы ў эмпірычнае вымярэнне ўяўляе барацьбу людзей за ідэі іншых, якія з'яўляюцца іх канструктамі і не заўсёды звязаны з рэальнасцю. Але менавіта жывыя людзі, у незалежнасці ад свайго статусу, ствараюць рэвалюцыю і першасна, па ўсёй бачнасці, у гэтым учынку выступае вакуум або абмежаванне ўлады. Іншымі словамі: «народ, з якім увесь час блага звяртаюцца і правы якога парушаюць, будзе гатовы пры першым жа выпадку вызваліцца з ляжачага на ім цяжкага цяжару. Ён будзе жадаць і шукаць магчымасці, якая пры пераменнасці, слабасці і выпадковасці чалавечых спраў рэдка прымушае сябе доўга чакаць» [13, с. 391]. З гэтага можна зрабіць выснову, што веды заахвочваюць рэвалюцыю, гэта гістарычны факт [15]. Для бальшавікоў з У. Леніным гэта з'яўлялася ісцінай, як і для Маркса. Рэвалюцыі, якія адбыліся пасля 1917 года, пацвярджаюць гэты пункт гледжання. Іх ядром выступае (вядома не ўсюды, аднак, механіка заснавана менавіта на веданні) навуковае асэнсаванне, якое не з'яўляецца рацыянальным асэнсаваннем, а ўяўляе каштоўнае вымярэнне. Сёння можна дэтэрмінаваных, ствараць школы, праводзіць апытанні або выкарыстаць «J-крывую Дэвіса», *але факт застаецца фактам – спыніць або прадбачыць рэвалюцыю немагчыма, і навукоўцы, і ўлада застаюцца толькі назіральнікамі таго, да чаго можна прывесці іх ўласная дзейнасць.* З гэтага можна зрабіць выснову, што ўлады, калі яны не ў стане ўтрымліваць свае паўнамоцтвы, ўсведамляюць, што рэвалюцыя ўжо на парозе, спрабуюць звярнуцца да ведаў, але гэта ўжо не дапамагае (Французская рэвалюцыя, фізіякраты і перабудова ў СССР).

Усе ідэалогіі, якія жылі дзякуючы рэвалюцыі або імкнуліся пазбегнуць яе, так ці інакш маюць патрэбу ў ёй. Хоць сам кансерватызм канстытуяваўся дзякуючы рэвалюцыі, яна дала яму жыццё ў дыскурсыўнай фармацыі і не дзіўна, што ў Расійскай Федэрацыі кансерва-

тыўныя ідэі ўплываюць ў інтэлектуальным і палітычнай прасторы. У рэвалюцыі яны вырашаюць свае праблемы, якія немагчыма вырашыць самастойна паміж сабой. У дадзеным выпадку першая ідэалагічная рэвалюцыя – гэта, вядома, Французская рэвалюцыя і яе правал толькі сведчаць аб праблемах, з якімі сутыкаюцца ідэалогіі. Як бачна, паражэнне Французскай рэвалюцыі ў канчатковым рахунку прывяло да кастрычніку 1917 г. [6, с. 191]. Часам у гэтых рэвалюцыях можна знайсці парадаксальныя падабенства, дзе змагаліся з рознымі інстытутамі ў спробе іх замяніць, знішчыць, але праз пэўны перыяд часу гэтыя інстытуты былі адноўлены. Гэта добра відаць на прыкладзе бюракратыі СССР, якая так і не была зламана. Такім чынам, яшчэ раз можна задацца пытаннем – Кастрычніцкая рэвалюцыя, з'явілася яна канчатковай? Як паказала гісторыя – не. Наступныя падзеі, у тым ліку і крах СССР, і зусім нядаўнія падзеі, толькі пацвярджаюць гэтую ісціну – рэвалюцыя жыве, яна падпарадкоўваецца толькі сваім законам, незалежна ні ад улады, ні ад інтэлектуалаў, ні ад навукоўцаў, але яна мае патрэбу ў самой уладзе інтэлектуалаў над розумаўмі людзей. Можна колькі заўгодна казаць пра ворагаў знешніх ці ўнутраных, якія ствараюць умовы для рэвалюцыі, эканомікі, але ўсё роўна яна будзе існаваць. Рэвалюцыя можа пачацца часам з банальных рэчаў, аднак, яе ядро – гэта заўсёды ідэі, яны могуць быць і добрымі або вар'яцкімі, яны вызначалі і вызначаюць траекторыю развіцця чалавецтва. Як пісаў Б. Расэл: «філосафы з'яўляюцца адначасова і следствамі, і прычынамі – следствамі сацыяльных абставінаў, палітыкі і інстытутаў таго часу, да якога яны належаць, і прычынамі (у выпадку, калі тыя ці іншыя філосафы паспяховымі) перакананняў, якія вызначаюць палітыку і інстытуты наступных стагоддзяў» [18, с. 5]. І сёння згадваючы пра рэвалюцыю мы бачым ўсіх тых жа мысляроў Лока, Лютэра, Русо, Маркса, Леніна, Троцкага, Мао, у працах якіх утрымліваецца набор інструментаў для рэалізацыі рэвалюцыйнага дзеяння. Аднак, пачаткам можа служыць і не набор з гатовых тэарэтычных напрацовак, а культурны код у выглядзе асаблівасцяў розных краін, напрыклад, майдана ва Ўкраіне ці традыцый ваўчкоў саміх рэвалюцый як у Францыі, якія будуць успрымацца і паўтарацца людзьмі. *У канчатковым рахунку можна сказаць, што важная не рэвалюцыя, а ілюзія, якую яна дорыць чалавеку – заўсёды імкнуцца да лепшага і ён гатовы ахвяраваць сабой, нягледзячы на тое, што ёсць у яго што-небудзь ці не.*

Усё ж, хто павінен браць на сябе адказнасць за наступныя падзеі, якія ідуць за рэвалюцыяй – тэрор, гвалт, эканамічныя ўзрушэнні, апатыя і ў выніку вайна? На прыкладзе падзей 1968 г. у Па-

рыжы можна было назіраць як носьбіты саміх ідэй апынуліся не гатовыя да выкліку або аддалі перавагу застацца па той бок дзеяння, пры гэтым сама падзея была рэалізавана дзякуючы іх прыхільнікамі – маладымі людзьмі. Можна сказаць, толькі тое, што «колькі б ні балбалі філосафы, імкнучыся даказаць адваротнае, яшчэ ні адзін народ не набыл сабе свабоды прыемнымі развагамі і маральнымі довадамі, і ўсе паспяховыя рэвалюцыі пачыналіся з гвалту; гэта гістарычны закон, які абысці немагчыма...» [20, с. 119]. Роль носьбіта рэвалюцыйных ідэй заўсёды выклікала спрэчкі ў інтэлектуальных колах. Ці павінен ён браць на сябе адказнасць ці не, калі ён ўсведамляе сябе адзіным, хто нясе ідэі, якія павінны ўвасобіцца ў рэальнасць? Пры гэтым ён можа паўтарыць шлях месіі, знаходзячы неўміручасць у якасці правадыра гэтых ідэй. Аднак, гэта вельмі цяжкая задача, якая сканчаецца сумна. Гэта добра відаць на прыкладзе Рабесп'ера. Але з іншага боку, інтэлектуалы, якія не жадалі станавіцца ідаламі пасля іх скону, канструюваць ў якасці бажанстваў. Б. Расэл дасціпна гэта падкрэсліў, кажучы пра вучэнне Маркса: «Яхве – Дыялектычны матэрыялізм; Месія – Маркс; Абраны народ – Пралетарыят; Царква – Камуністычная партыя; Другое Прышэсьце – Рэвалюцыя; Пекла – Пакаранне для капіталістаў; Тысячагадовае царства Хрыста – Камуністычнае грамадства» [18, с. 442]. Верагодна, таксама ішла справа і з У. Леніным, які быў супраць абагаўлення сябе і лічыў гэта недапушчальным. Аднак, для рэвалюцыі і яе наступнага існавання ў якасці сімвала на шляху да утопіі, якая так і не змагла стаць рэальнасцю, патрабаваўся гэты сімвал, нават калі ён гэтаму супраціўляўся. У выніку пастаяннае шанаванне скончылася звяржэннем гэтага сімвала і праз 70 гадоў прывяло да з'яўлення новых знакаў у наш час, накіраваных таксама на руху да утопіі.

Падводзячы вынікі можна сказаць, што праблема рэвалюцыі наогул будзе заставацца цэнтральнай у сучасным свеце не толькі таму, што чалавецтва сутыкаецца з пастаяннымі палітычнымі, эканамічнымі і сацыяльнымі катаклізмамі, але сістэмай ідэй, якія ўплываюць на кожнага з нас і якія мы імкнемся ўвасобіць у рэальнасць з надзеяй на лепшае. У дадзенай працы была зроблена спроба сканцэнтравана на праблеме палітыка-філасофскага вымярэння, дзе была закранутая праблема ўлады, утопіі, экзістэнцыі і ўбачыць, як яны ўплываюць на рэвалюцыю ці яна на іх. Пацвердзіць або абвергнуць, выявіць ўстойлівыя зменныя ў канчатковым рахунку не атрымаецца, таму што перыяды рэвалюцый і падзей, якія да яе прыводзяць, набываюць іншую афарбоўку, унікальную для кожнага эпізоду і людзей, якія іх ствараюць.

1. Арндт Х., Шмид К. Право на революцию. Разговор между профессором К. Шмидом и философом Х. Арндт [Электронный ресурс] / Х. Арндт, К. Шмид // Социологическое обозрение. – 2016 – Т. 15. – №1. – Режим доступа: https://sociologica.hse.ru/data/2016/03/29/1126618060/SocOboz_15_1_056-074_Arendt_Schmid.pdf – Дата доступа: 29.09.2020.
2. Арндт, Х. О насилии / Х. Арндт. – М.: Новое издательство, 2014. – 146 с.
3. Арндт, Х. О революции / Х. Арндт. – М.: Европа, 2011. – 456 с.
4. Аристотель Сочинения: в 4-х т./Аристотель. – М.: Мысль, 1983. – 830 с. – Т. 4.
5. Баталов, Э. Я. Философия бунта: (Критика идеологии левого радикализма) / Э. Я. Баталов. – М.: Политиздат, 1973. – 222 с.
6. Бенетон, Ф. Введение в политическую науку / Ф. Бенетон. – М.: Весь мир, 2002. – 367 с.
7. Берлин И, Подлинная цель познания. Избранные эссе / И. Берлин. – М.: Канон+, 2002. – 800 с.
8. Буховец О. Г. Пустоцвет [Электронный ресурс] / О. Г. Буховец «Беларусь сегодня» – Режим доступа: <https://www.sb.by/articles/pustotsvet.html> – Дата доступа: 29.03.2020.
9. Гидденс, Э. Социология / Э. Гидденс. – М.: Эдиториал УРСС, 1999. – 703 с.
10. Голдстоун, Д. А. Революции. Очень краткое введение / Д. А. Голдстоун. – М.: Изд-во Института Гайдара, 2017. – 200 с.
11. Камю А. Бунтующий человек. Философия. Политика. Искусство / А. Камю М.: Политиздат, 1990. – 415 с.
12. Куницкий, В. В. Борьба за белорусскую государственность (1917 – 1920 гг.) [Электронный ресурс] / В. В. Куницкий // Европа: актуальные проблемы этнокультуры: материалы Междунар. Науч.-теорет. Конф., г. Минск, 22 мая. 2012 г. / Бел. Гос. Пед. Ун-т им. М. Танка; редкол. В.В. Тугай (отв. Ред.) [и др.]. – Минск : БГПУ, 2012. – 276 с. – Режим доступа: <http://elib.bspu.by/handle/doc/7403> – Дата доступа: 29.09.2020.
13. Локк Д. Сочинения в 3-х т.: Т. III / Д. Локк. – М.: Мысль, 1988. – 668 с.
14. Маркузе, Г. Критическая теория общества: Избранные работы по философии и социальной критике / Г. Маркузе. – М.: АСТ, 2011. – 382 с.
15. Маркузе, Г. Разум и революция: Гегель и становление соц. теории / Г. Маркузе. – СПб.: Владимир Даль, 2000. – 540 с.
16. Миронов, Б. Н. Благополучие населения и революции в имперской России, XVIII – начало XX века / Б. Н. Миронов. – М.: Весь мир, 2012. – 844 с.
17. Поппер, К. Р. Вся жизнь – решение проблем: о познании, истории и политике Ч. 2: Мысли об истории и политике [в 2 ч.] / К. Поппер. – М.: URSS: ЛЕНАНД, 2019. – 225 с.
18. Рассел, Б. История западной философии / Б. Рассел. – М.: Академ. Проект, 2009. – 1008 с.
19. Сорокин, П. А. Социология революции / А. С. Питирим. – М.: Астрель, 2008. – 783 с.
20. Твен, М. Собрание сочинений: В 8-ми т., Т. 6: Янки из Коннектикута при дворе короля Артура. / М. Твен. – М.: Правда, 1980. – 462 с.

21. Тумилович Г. Н. Белорусская идентичность. Ключевые факторы и спорные моменты [Электронный ресурс] / Г. Н. Тумилович // “КУЛЬТУРА, НАЦЫЯ” – 2013. – № 1. – Режим доступа: <https://sakavik.net/2013/03/10/галина-тумилович-белорусская-иденти/> – Дата доступа: 29.09.2020.
22. Утопия и утопическое мышление : Антол. Зарубеж. Лит. / общ. Ред. В. А. Чаликовой. – М.: Прогресс, 1991. – 404 с.
23. Фромм, Э. О неповиновении и другие эссе / Э. Фромм. – М.: АСТ, 2011. – 217 с.
24. Шапиро, И. Бегство от реальности в гуманитарных науках / И. Шапиро. – М.: Высш. шк. экономики, 2011. – 364 с.
25. Шестаков, В. Русская утопия в контексте мировой культуры / В. Шестаков. – Санкт-Петербург : Алетейя, 2013. – 309 с.
26. Zizek, S. Can Lenin Tell Us About Freedom Today? [Electronic resource]: Symptom. – On-line newspaper. #1. Mode of access: <http://www.lacan.com/freedomf.htm>. – Date of access: 29.09.2020.

THE REVOLUTION TODAY. PHILOSOPHICAL UNDERSTANDING OF THE PHENOMEN - UTOPIA OR REALITY, TRAGEDY OR HOPE

Maxim Kazlou

Belarusian State University of Physical Culture, Minsk, Belarus

maxkazlou87@gmail.com

In this work, the problem of revolution as a social phenomenon that does not have boundaries in time is touched upon. The range of problems that are considered in the work are concentrated within the concept of power, knowledge, utopia, existence and their interaction individually and together on the revolution or the influence of the revolution itself on these concepts. An attempt is made to interpret the revolution in other dimensions, since in both scientific and ordinary discourse there is no sustainable explanation of this concept.

Keywords: revolution, rebellion, utopia, concept, power, the USSR.